

УДК 398.332.39:271.2-564.17-312.47](477)"192/20"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2026.02.575>

СВЯТО ВВЕДЕННЯ. САКРАЛЬНИЙ ПОЧАТОК ЗИМОВОГО ЦИКЛУ В КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ

Володимир ДЯКІВ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9513-4364>

кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України, відділ етнології сучасності,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна;
доцент, Національний університет «Львівська політехніка»,
катедра української мови Інституту гуманітарних
та соціальних наук,
вул. С. Бандери 12, 79013, Львів, Україна,
e-mail: d.v.m.1029@gmail.com

Актуальність дослідження полягає в потребі аналізу народно-релігійних вірувань та уявлень українців, пов'язаних з передріздвяно-новорічним часом у народному календарі.

Об'єкт дослідження становлять народні календарні обряди українців, які стосуються свята Введення. Конкретні вияви народної християнської релігійності в цих обрядах є предметом дослідження.

У територіальному та хронологічному аспектах у статті увагу зосереджено, в основному, на охопленні етнографічних регіонів України в першій половині XIX — 20-х рр. XXI століття.

Метою дослідження є окреслити характерні для свята Введення (властиво, для традиційного ранньозимового періоду) народно-релігійні уявлення та вірування, виокремити традиційну основу та модифікаційні зміни, специфіку функціонування ідейно-змістових і структурних складових частин.

Джерельною базою праці стали переважно архівні та польові матеріали, а також наукова література з цієї тематики. У статті при аналізі відповідних матеріалів було застосовано, в основному, порівняльно-типологічний та історично-культурологічний методи, а також до певної міри структурно-типологічний, географічний та інші методи етнології.

Ключові слова: Введення, народна релігійність, календарна обрядовість, традиція, вірування, функціонування.

Volodymyr DIAKIV

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9513-4364>
PhD of Philological Sciences, Senior Researcher Fellow of the Ethnology

Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine;
Lviv Polytechnic National University, department of the Ukrainian

language Institute of Humanities and Social Sciences,
12, Bandera str., 79013, Lviv, Ukraine,
e-mail: d.v.m.1029@gmail.com

THE FEAST OF THE PRESENTATION OF THE VIRGIN MARY: THE SACRED BEGINNING OF THE WINTER CYCLE IN UKRAINIAN CALENDAR RITUALS

Introduction. The relevance of the study lies in the need to analyze Ukrainians' folk-religious beliefs and perceptions related to the Feast of the Presentation of the Virgin Mary (Vvedennia) in connection with the pre-Christmas and New Year period in the traditional folk calendar. This feast marks an important transition in the ritual structure of the early winter cycle and reflects the interaction of Christian doctrine with older layers of traditional worldview.

Problem Statement. The object of the study is the folk calendar rituals of Ukrainians associated with the Feast of the Presentation, primarily traditional ritual practices within the early winter and pre-Christmas period. The subject of the research is the specific manifestations of folk Christian religiosity expressed in these ritual forms and beliefs.

Purpose. The purpose of the article is to outline the folk-religious ideas and beliefs characteristic of the Feast of the Presentation and the early winter period, to distinguish their traditional foundations and later modifications, and to determine the specific functioning of ideological, semantic and structural components of calendar ritual culture.

Materials and Methods. The source base of the study consists mainly of archival and field materials, as well as scholarly literature on Ukrainian ethnology and folklore. In analyzing the materials, the article applies primarily comparative-typological and historical-cultural methods, as well as, to a certain extent, structural-typological, geographical and other ethnological approaches. The research focuses on ethnographic regions of Ukraine from the first half of the nineteenth century to the early twenty-first century.

Results. Based on archival and field sources as well as scholarly studies, the article examines the functioning of a specific form of folk religiosity in the traditional calendar rituals of Ukrainians through the example of the Feast of the Presentation. Particular attention is paid to ritual prohibitions, beliefs, symbolic actions and ideas about the beginning of winter time, which reveal the sacral meaning of this holiday in the folk calendar.

Conclusion. The Feast of the Presentation occupies an important place in the structure of the Ukrainian folk calendar as a symbolic beginning of the early winter ritual cycle and a precursor to the pre-Christmas and New Year period. Folk beliefs and ritual practices connected with this day reflect a complex synthesis of Christian and pre-Christian elements, demonstrating the continuity and transformation of traditional folk religiosity in Ukrainian culture.

Keywords: Presentation, folk religiosity, calendar rituals, tradition, beliefs, functioning.

Вступ. Народньо-релігійні вірування та уявлення українців, що стосуються свята Введення, на тлі передріздвяно-новорічного періоду в календарній обрядовості мають давнє, ще дохристиянське походження. Ця тема є частиною ширшої проблеми дослідження, а саме: особливостей функціонування народної релігійності українців у традиційній календарній зимовій обрядовості, зокрема різдвяно-новорічній, оскільки власне цей період привертає особливу увагу збереженістю давніх дохристиянських ідейно-змістових елементів, їх специфічним поєднанням з певними пізнішими уже елементами.

Своєрідні передумови різдвяно-новорічного періоду в календарній обрядовості українців, як показують дослідження, спостерігаємо вже на межі осені та зими. Оскільки попередні свята, зокрема частково й Введення, ми вже розглядали з цього погляду, то тут вважаємо за доцільне продовжити попередні свої дослідження. Властиво, зосередимо увагу на Введенні як сакральному початку зимового циклу в календарній обрядовості українців. Як показують дослідження, цим святом розпочинається передріздвяно-новорічний період, який триває аж до Різдва. Цим і зумовлюється *актуальність* праці.

Метою статті є визначення характерних для традиційного ранньозимового часу народно-релігійних уявлень і вірувань, з'ясування традиційної основи та модифікаційних змін, специфіки функціонування ідейно-змістових і структурних складових частин.

Об'єкт цієї праці — народна календарна обрядовість українців, яка стосується свята Введення, властиво традиційні календарні обряди на тлі передріздвяно-новорічного часу. Конкретні ж вияви народної християнської релігійності в цих обрядах становлять *предмет* нашого дослідження.

У територіальному та хронологічному аспектах переважно охоплено етнографічні регіони України у першій половині XIX — 20-х рр. XXI століття.

На підставі архівних і польових *джерел*, наукової літератури розглядаємо функціонування своєрідної народної релігійності в народному календарі на свято Введення, зокрема у поєднанні з умовами передріздвяно-новорічного часу.

Стосовно *теоретико-методологічних засад* дослідження вважаємо за доцільне зазначити, що, властиво, поняття народної релігійності в сучасній гуманітаристиці трактується як форма побутування

релігійних уявлень і практик поза межами офіційної догматики, але в тісному зв'язку з нею. Для української традиції характерним є поєднання християнських свят із давніми календарними межами, що зумовлює символічне нашарування значень.

Методологічну основу дослідження становлять порівняльно-типологічний підхід, який дає змогу зіставляти обрядові елементи різних регіонів, історично-культурологічний метод, спрямований на виявлення генези вірувань, а також структурно-типологічний аналіз, що уможлиблює реконструювання внутрішньої організації календарного циклу, географічний та інші методи етнології.

Саме в зимовому циклі народного календаря українців, як показують дослідження, чи не найкраще збережені релікти ще дохристиянських традицій і звичаїв. Це дає підстави дослідити особливості функціонування зазначених реліктів.

Своєрідні прояви передріздвяно-новорічного циклу в традиційній календарній обрядовості українців простежуємо вже на межі осені та зими. Детальніше про це йдеться в наших працях, а саме: «Земля тоді здвигнеться, повертається літо на зиму»: особливості народної релігійності у святі Здвиження» [1], «Полазник» на Введення як відображення народної релігійності в календарній обрядовості українців» [2] та інших [3; 4]. Відтак спробуємо продовжити розглядати народно-релігійні вірування та уявлення українців у контексті передумов передріздвяно-новорічного періоду, зосібна на підставі календарних обрядів на свято Введення, яке, властиво, є сакральним початком зимового циклу в календарній обрядовості українців.

Висловлюємо щирі подяки Канадському інституту українських студій Альбертського університету (CIUS) за наданий дослідницький грант, який уможливив підготовку цієї статті.

Основна частина. Народньо-релігійні вірування та уявлення українців, пов'язані зі святом Введення на тлі передріздвяно-новорічного часу, мають давнє, ще дохристиянське походження. Підтвердження цієї думки бачимо у відповідних фольклорних текстах і давніх літературних пам'ятках. Ця тема неодноразово привертала увагу знаних українських і закордонних учених і дослідників. Далі у своїй статті, аналізуючи конкретні питання, покликатимемося на їхні відповідні праці.

Передріздвяно-новорічний період у традиційній культурі українців вирізняється особливою насиченістю сакральних смислів, обрядових практик і вірувань. Від свята Введення в храм Пресвятої Богородиці (21 листопада) до Різдва Христового народний календар формує цілісну систему знаків, дій і заборон, які регулюють господарське, соціальне й духовне життя громади. Саме в цей час відбувається символічний перехід від активного аграрного циклу до зимового «спочинку», що супроводжується переосмисленням стосунків людини зі світом природи, надприродного та сакрального.

Народна релігійність цього періоду не зводиться лише до церковної обрядовості, а постає як синкретичне явище, у якому поєднуються елементи християнської віри, архаїчні міфологічні уявлення та локальні традиції. Аналіз свят ранньозимового циклу дає змогу простежити тяглість традиції, механізми її трансформації та адаптації до нових історико-культурних умов.

У народній традиції Введення в храм Пресвятої Богородиці осмислюється як межовий момент, що відкриває зимовий період. У цей день, за народними уявленнями, «зима входить у світ», а природа остаточно переходить у стан спокою. Заборони на важку працю, особливо пов'язану із землею, мають як релігійне, так і магічне підґрунтя.

Особливого значення набувають прикмети, пов'язані з погодою на Введення, які трактуються як прогностичні щодо врожаю й добробуту. У народній релігійності ці вірування поєднують християнську ідею благословення з архаїчними уявленнями про циклічність часу.

Історіографія свята Введення є репрезентативною, але нерівномірною за характером викладу. У працях другої половини XIX — початку XX століття переважають описові етнографічні фіксації окремих звичаїв і прикмет; у пізніших узагальненнях зростає увага до семантики календарного переходу, символи господарського року та місця свята у ширшому зимовому циклі [5—16]. Саме тому аналітичне прочитання джерел потребує не так простого відтворення записаних текстів, як зіставлення їх за функціями: регулятивною, прогностичною, захисною та сакралізуючою.

У найраніших свідченнях Введення постає насамперед як межовий момент. Уже І. Галька та А. Пе-

трушевич фіксують уявлення про цей день як про час, коли господарська й календарна вісь року змінює напрям: завершується осінній відтинок праці й відкривається зимовий період [5; 6]. Пізніші записи українських вчених і дослідників (зокрема І. Франка, М. Зубрицького, О. Воропая С. Килимника та інших) підтверджують сталість цієї моделі, але водночас показують, що вона реалізувалася по-різному в окремих регіонах — через заборони, обрядові дії, прикмети, ворожіння та домашні ритуали [7—10].

Центральним для введенського комплексу є звичай першого відвідувача дому — полазника. У різних джерелах він описаний з незначними варіаціями, але з однаковою функцією: перший, хто переступить поріг, не просто позначає початок дня, а символічно задає модель майбутнього року [5, с. 13; 6, с. 79—80; 7, с. 205; 8, с. 50—51]. Саме тому для селянської свідомості важливими були стать, вік, тілесна сила, господарська спроможність і навіть матеріальна ознака — наявність грошей у полазника [7; 10].

У такому віруванні, на нашу думку, органічно поєднується християнський святковий час з архаїчним принципом ініціального знаку. Початок нового циклу осмислювався через конкретну людську присутність: молодий і здоровий чоловік уособлював життєву силу, працездатність, плодючість і добрий приплід, тоді як хворий, немічний або небажаний гість переносив на господарство ризик нестачі та нещастя [7; 9; 10]. Отже, полазник — це не випадковий персонаж побутового етикету, а структурний елемент народної моделі майбутнього.

Поряд із полазником у джерелах послідовно фіксується заборона щось позичати або виносити з дому на Введення. Ця норма функціонувала як механізм охорони замкненого домашнього простору: разом із позиченою річчю, за народними уявленнями, з обійстя могло вийти щастя, прибуток або життєва сила [7, с. 205; 10, с. 12—15]. Отже, введенський день не лише відкривав новий цикл, а й вимагав контролю над рухом людей, речей і символічних ресурсів у межах господарства.

Не менш важливий блок вірувань стосувався землі та меж господарської праці. Так, приміром, у записах М. Зубрицького особливо виразно засвідчено переконання, що від Введення до Благовіщення не можна рушити землю, копати глину чи виконувати окремі роботи з коноплями та білизною [8, с. 50—

51]. У цьому простежується архаїчна ідея сакралізованого «спочинку» землі: після завершення основного аграрного циклу вона ніби переходить у стан недоторканності, а людина мусить прийняти цю межу як частину космічного порядку [8; 12].

Заборони такого типу не зводилися лише до практичного господарського календаря. Вони створювали ритуально впорядкований час, у якому зафіксовані межі дозволеного й недозволеного. Саме через такі приписи свято Введення набувало характеру переходу: людина вже не перебувала в осінньому режимі праці, але ще не входила в повний різдвяний святковий комплекс. Це проміжне положення і забезпечувало особливу сакральну напругу дня [3; 8; 9].

Обрядовість води та вогню на Введення становить окремих і дуже показовий семантичний комплекс. У кількох джерелах зафіксовано звичай набирати воду там, де сходяться три потоки, а потім переливати її через полум'я; таку воду вважали лікувальною, захисною або придатною до любовної магії [8, с. 50—51; 10, с. 12—15; 12]. Поєднання води і вогню в одному ритуалі важко тлумачити лише як народне «чарування»: швидше йдеться про очищення й переведення природного елемента в інший, сакралізований стан.

Поруч із водою в джерелах послідовно з'являється тема худоби, насіння та молока. Так, наприклад, обрядові дії, які зафіксували І. Галька, І. Франко, В. Шухевич і О. Воропай — обсіпання худоби насінням, мащення вимені маслом, обкурювання димом, приготування густої киселиці — мають чітко виражену захисно-продуктивну функцію [5; 7; 10]. Усі вони спрямовані на те, щоб перенести на новий цикл очікувані якості: плодючість, здоров'я, молочність, відсутність втрат і захист від ворожого впливу.

Показово, що в цих практиках християнський святковий день поєднується з глибоко аграрним змістом. Введення виявляється не лише церковним спомином, а й моментом перерозподілу надій господарства на майбутній рік. Це добре видно і в короткому, але промовистому записі М. Дикарива про поїздки на ярмарок, купівлю зимового одягу та риби саме на Введення [13]. Отже, свято позначало не лише ритуальне, а й практичне входження в зимовий режим побуту.

До господарсько-магічної семантики належать також прикмети, пов'язані з погодою. У народних фор-

мулах типу «скільки на Введення води, стільки на Юрія трави» або у спостереженнях за слідами, вологою, ожеледдю й снігом відображено типову для традиційної культури спробу прочитати майбутній господарський рік через один календарний знак [8, с. 50—51; 10; 12]. Такі прикмети не можна тлумачити як наївну «метеорологію»; вони становили частину культурного механізму прогнозування, що з'єднував природу, працю й ритуальну поведінку.

Окремих смисловий шар, чи, радше, пласт введенської обрядовості пов'язаний із поминальною сферою. У текстах, записаних на Слобожанщині та в інших регіонах, свято осмислювалося як «видіння» — час, коли Бог відпускає праведні душі подивитися на своє тіло [10, с. 15; 12]. Народна етимологія тут не випадкова: вона показує прагнення спільноти вписати день у ширшу модель взаємодії живих і померлих, властиву переломним календарним моментам.

Саме ця риса дозволяє розглядати Введення як один із вузлів переходу між осіннім господарським завершенням і зимовим періодом посиленої сакральності. Коли до звичаю полазника, заборони на позичання, недоторканності землі та ритуалів води й вогню додається мотив присутності душ, свято набуває статусу справжньої порогової дати. Його функція полягає не лише в позначенні календарної межі, а й у тимчасовому перегрупованні стосунків між людиною, природою, предками й Божим порядком [9; 10; 12].

У ширшому контексті зимового порогу продуктивною є і праця Р. Радовича про поліський посвіт. Хоч вона не присвячена безпосередньо Введенню, проте дає важливий матеріал для розуміння того, як у зимовому часі актуалізуються образи світла, домашнього вогню та технік його культурного опанування [14]. У цьому сенсі введенські ритуали з водою, вогнем і нічними діями жінок можна інтерпретувати як частину більшого комплексу зимового переосмислення природних стихій у побутовій культурі.

У функціональному плані Введення важливе ще й тим, що воно відкриває простір подальших передріздвяних практик. Після нього в народному календарі поступово нарастають молодіжні ворожіння, хатні зимові зібрання, вечорниці та інші форми спільнотної поведінки, які досягають кульмінації на Катерини, Андрія, Варвари, Миколая і в різдвяному циклі [3; 4; 9; 10; 15; 16]. Отже, Введення не про-

сто стоїть «перед» Різдом хронологічно, а структурує шлях до нього символічно.

Порівняння з іншими осінньо-ранньозимовими святами, розглянутими в наших попередніх студіях, дає змогу точніше побачити внутрішню логіку цього переходу. Якщо на Здвиження або в період від Покрови до Введення виразнішими є мотиви підготовки до зими й поступового згортання польових робіт, то на Введення вже чітко фіксується початок нового господарського відліку та активізація ранньозимової сакральності [1—4]. Саме тому введенський комплекс є ключовим для розуміння передріздвяно-новорічної структури народного календаря.

Для сучасного прочитання проблеми важливі й узагальнення новітніх дослідників. Так, приміром, праці О. Курочкіна та Н. Стішової дозволяють побачити Введення не як ізольований локальний звичай, а як частину цілісного святкового року українців, де календарні межі регулюють ритм праці, відпочинку, заборон та обрядових очікувань [15; 16]. Популяризаторські синтети В. Скуратівського, зі свого боку, показують, що багато введенських мотивів залишилися живими в колективній пам'яті і в ХХ столітті, хоч часто вже в скороченому або переосмисленому вигляді [11]. Це підтверджують і наші етнографічні польові матеріали, зібрані, зокрема, в селах Городенківського району Івано-Франківської області у 2016 р., Сколівського (2018 р.) і Турківського (2019 р.) районів Львівської області, Великоберезнянського (2019 р.), Воловецького та Хустського (2025 р.) районів Закарпатської області тощо.

Таким чином, аналіз джерел дозволяє говорити про Введення як про багатопланове чи, радше, багатопланове свято, у якому збігаються щонайменше чотири смислові лінії: календарна межа між сезонами, символічний початок нового господарського року, комплекс захисно-продуктивних ритуалів та особливий стан сакральної проникності світу. Саме поєднання цих ліній і забезпечило святкові виняткове місце в українській традиційній культурі.

Висновки. Отже, свято Введення в календарній традиції українців слід розглядати не лише як церковну дату, а як один із ключових порогових моментів річного циклу. Воно позначає завершення осіннього господарського періоду й відкриває ранньозимовий, а відтак передріздвяно-новорічний час. Саме тому навколо нього концентруються обряди, при-

кмети, заборони та прогностичні уявлення, покликані забезпечити впорядкований перехід від одного стану світу до іншого.

Зіставлення етнографічних і наукових джерел ХІХ—ХХІ століть показує, що введенський комплекс має виразно синкретичний характер. Християнський сюжет про Введення в храм Пресвятої Богородиці в народній культурі поєднався з давнішими аграрними, магічними та поминальними уявленнями. Полазник, заборона позичати, недоторканність землі, ритуали з водою, вогнем, насінням і худобою — усе це свідчить про функціонування цілісної системи народної релігійності, у якій сакральне й господарське не розмежовуються, а взаємно підсилюють одне одного.

Особливо важливим є те, що Введення не обмежується локальним набором звичаїв, а виконує структурну роль у побудові всього зимового циклу. Воно задає символічний початок часу підвищеної сакральності, коли майбутнє року намагаються передбачити, захистити й спрямувати за допомогою ритуальної дії. Саме через це свято стає зрозумілішим генетичний і функціональний зв'язок між пізньоосінніми обрядами та різдвяно-новорічним комплексом.

Перспективним видається подальше поєднання історико-етнологічного аналізу друкованих джерел із регіональними польовими матеріалами, зокрема з територій, де введенські практики збереглися фрагментарно або були переосмислені в новітній час. Це дасть змогу точніше простежити механізми трансформації народної релігійності, а також уточнити місце Введення у внутрішній структурі українського календарного року.

1. Дяків В. «Земля тоді здвигнеться, повертається літо на зиму»: особливості народної релігійності у святі Здвиження. *Народознавчі зошити*. 2024. № 1 (175). С. 205—210. DOI: 10.15407/nz2024.01.205.
2. Дяків В. «Полазник» на Введення як відображення народної релігійності в календарній обрядовості українців. *Народознавчі зошити*. 2023. № 5 (173). С. 1265—1270. DOI: 10.15407/nz2023.05.1265.
3. Дяків В. Від Покрови до Введення: специфіка народної релігійності українців у контексті передумов передріздвяного періоду. *Народознавчі зошити*. 2025. № 1 (181). С. 84—94. DOI: 10.15407/nz2025.01.084.
4. Дяків В. Від Введення до Різдва: структура та зміст народної релігійності українців передріздвяно-новорічного періоду. *Мовознавча спадщина Левка Полюги: традиції*

- та перспективи (до 95-річчя від дня народження): тези доповідей міжнародної наукової конференції (Львів, 20—21 листопада 2025 р.). Львів, 2025. С. 81.
5. Народні звичаї та обряди з околиць над Збручем, описані Ігнатієм Гальком. Ч. 2. Львів, 1862. 57 с.
 6. Петрушевич А.С. *Загальноруський щоденник церковних, народних, сімейних свят і господарських занять, прикмет і ворожінь*. Львів, 1866. 100 с.
 7. Франко І. Народний календар. *Етнографічний збірник*. 1898. Т. 5. С. 203—210.
 8. Зубрицький М. Народний календар, народні звичаї і повірки, прив'язані до днів в тижні і до рокових свят (записані у Мшанці, Староміського повіту і по сусідніх селах). *Матеріяли до українсько-руської етнології*. 1900. Т. 3. С. 33—60.
 9. Килимник С. *Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: у 5 т. Т. 5: Осінній цикл*. Вінніпег; Торонто, 1963. 288 с.
 10. Воропай О. *Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис*. Т. 1. Ч. 1: Зима. Мюнхен: Українське видавництво, 1958. С. 7—136.
 11. Скуратівський В. *Дідух: свята українського народу*. Київ: Освіта, 1995. 271 с.
 12. Грушевський М. *Історія української літератури: у 6 т., 9 кн. Т. 1*. Київ, 1993. 392 с.
 13. Дикарив М. Народний календар Валуйського повіту (Борисівської волости) у Вороніжщині. *Матеріяли до українсько-руської етнології*. 1905. Т. 6. С. 114—204.
 14. Радович Р. Поліський «Посвіт» (технологічний і культурно-генетичний аспекти). *Народознавчі зошити*. 2012. № 5 (107). С. 799—817.
 15. Курочкін О. *Святковий рік українців (від давнини до сучасності)*. Біла Церква, 2014. 392 с.
 16. Стішова Н. *Українські календарні свята осіннього циклу*. Київ, 2017. 240 с.
- in Ukrainians' calendar rituals. *The Ethnology notebooks*, 5 (173), 1265—1270. DOI: 10.15407/nz2023.05.1265 [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2025). From the Intercession to the Presentation: the specifics of Ukrainians' folk religiosity in the context of the pre-Christmas period. *The Ethnology notebooks*, 1 (181), 84—94. DOI: 10.15407/nz2025.01.084 [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2025). From the Presentation to Christmas: structure and content of Ukrainians' folk religiosity in the pre-Christmas and New Year period. In: *Movoznavcha spadshchyna Levka Poliuha: tradytsii ta perspektyvy (abstracts of the international scientific conference, Lviv, November 20—21, 2025)* (Р. 81) [in Ukrainian].
- Halka, I. (1862). *Folk customs and rites from the surroundings beyond the Zbruch (Part 2)*. Lviv [in Ukrainian].
- Petrushevych, A.S. (1866). *All-Russian journal of church, family and folk holidays, household chores, omens and fortune telling*. Lviv [in Russian].
- Franko, I. (1898). Folk calendar. *Etnohrafichnyi zbirnyk*, 5, 203—210 [in Ukrainian].
- Zubrytskyi, M. (1900). Folk calendar, folk customs and beliefs associated with days of the week and yearly holidays. *Materialy do ukraïnsko-ruskoï etnologii*, 3, 33—60 [in Ukrainian].
- Kylymnyk, S. (1963). *The Ukrainian year in folk customs in historical perspective* (Vol. 5: Autumn cycle). Winnipeg; Toronto [in Ukrainian].
- Voropai, O. (1958). *Customs of our people: An ethnographic essay* (Vol. 1, part 1: Winter). Munich: Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
- Skurativskyy, V. (1995). *Didukh: Holidays of the Ukrainian people*. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].
- Hrushevskyy, M. (1993). *History of Ukrainian literature* (Vol. 1). Kyiv [in Ukrainian].
- Dykariv, M. (1905). Folk calendar of Valuiskyi county (Borysivska volost) in the Voronezh region. *Materialy do ukraïnsko-ruskoï etnologii*, 6, 114—204 [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2012). Polissian «Posvit» (technological and cultural-genetic aspects). *The Ethnology Notebooks*, 5 (107), 799—817 [in Ukrainian].
- Kurochkin, O. (2014). *Festive year of Ukrainians (from antiquity to the present)*. Bila Tserkva [in Ukrainian].
- Stishova, N. (2017). *Ukrainian calendar holidays of the autumn cycle*. Kyiv [in Ukrainian].

REFERENCES

- Diakiv, V. (2024). «The Earth thus shifts and summer turns into winter»: peculiarities of folk religiosity in the celebration of the Feast of the Exaltation of the Holy Cross. *The Ethnology notebooks*, 1 (175), 205—210. DOI: 10.15407/nz2024.01.205 [in Ukrainian].
- Diakiv, V. (2023). «Polaznyk» on the Feast of the Presentation of the Blessed Virgin Mary as a reflection of folk religiosity

Received: 10.03.2026

Accepted: 23.03.2026

Published: 27.04.2026